

Јулијана М. Вулетић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

ПИСАЊЕ НЕМАЧКИХ ЛИЧНИХ ИМЕНА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ

Предмет интересовања овог прилога усмерен је пре свега на писање, тачније транскрипцију, немачких личних имена у службама матичне евиденције Републике Србије. Сама сам се као судски тумач за немачки језик сусретала, а и даље се сусрећем, са захтевима странака као и матичних служби који доприносе неуједначеном и неусаглашеном писању немачких личних имена у српском језику у званичним и матичним документима. То ме је потакло да истражим ово не тако безначајно, и не само лингвистичко, већ и правно питање.

Кључне речи: транскрипција, прилагођено писање страних/немачких личних имена, Закон о странцима Републике Србије, Закон о матичним службама Републике Србије

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

На предметно истраживање навела ме је једна од многих сличних ситуација из своје вишегодишње праксе судског тумача за немачки језик, описана ниже у раду у подножној напомени 7. Намера ми је да у овом прилогу на ниже описаном корпусу покушам да расветлим проблем писања страних/немачких имена на српском језику у личним документима, тачније у изводу матичне књиге рођених за Општину Крагујевац.

Истражујући научну и стручну литературу користила сам се пре свега *Правойисом српскога језика* Матице српске (2015) као и словом закона, онолико и на начин колико је ова тематика законом регулисана. На другој страни, током претраге за релевантним теоријским изворима наишла сам на два занимљива прилога о писању немачких/страних личних имена о којима се у предметном прилогу детаљније говори.

Емпиријски део започећу приказом начина писања презимена колегинице Марине Петровић Јилих (Marina Petrović Jülich), док се остатак емпиријског истраживања базира на истраживању матичних књига у Матичној служби у Крагујевцу, где сам љубазношћу руководиоца Матичне службе и његових сарадника сачинила корпус на коме сам могла да спроведем истраживање и који ми је омогућио увид у праксу која по

---

1 julijanakg@hotmail.com

овом питању влада, верујем, не само у Матичној служби града Крагујевца, већ у свим матичним службама широм Србије.

Министарство за државну управу и локалну самоуправу обратило се Министарству правде Републике Србије „поводом постојања проблема приликом уписа у матичне књиге, а који настају због различите праксе превођења који обављају судски тумачи”². Одмах у првој реченици одговора Министарства правде од 11. 3. 2011. године може се констатовати да се одговорност за проблем непоштовања прилагођеног писања страних имена, прописаног *Правойисом срџскоја језика* Матице српске, а самим тим и неусклађености писања страних/немачких личних имена у матичним књигама, ставља на терет судским тумачима.

На основу свог дугогодишњег рада као судског тумача за немачки језик, који је захтевао да у континуитету пратим промене и измене у правопису и граматици српског и немачког језика, а потом да их имплементирам у језичке и правне оквире, могу да тврдим да ће пре бити да судски тумачи имају проблем са недовољно обученим кадровима у општинским и матичним службама, као и не увек прецизним и јасним законским прописима, који допуштају различита тумачења.

Надаље се каже да је „непоходно да извод иностраног органа буде преведен на српски језик ћириличним писмом уз транслитерализацију личних имена, назива места у страним државама и назива страних држава. Транслитерализација подразумева поступак превођења текста из једног писма у друго као и превођење имена и презимена тако да одговарају начину на који се то име, презиме, град или држава изговарају на српском језику (нпр.: Michel је Мишел)”³. Овде су се поткрале две неправилности. Најпре, лична се имена *не преводe*, већ се врши прилагођено писање страних/немачких личних имена према правописним нормама у српском стандардном језику. Друга неправилност је термин *транслитерализација*, будући да у лингвистици постоји једино појам *транслитерација*. Упрошћена дефиниција *транслитерације* или *пресловљавања* гласи да се у таквом поступку сваки карактер изворног језика претвара у одговарајући карактер циљног језика (Кристал 1987: 346), тачније, реч је о преношењу знакова из једног писма у друго, при чему се не води рачуна о изговору, дакле, преноси се знак за знак. Ово свакако није поступак којим се прописује писање страних личних имена *Правойисом срџскоја језика* Матице српске.

Упутство које нам нуди стручна, а пре свега правописна литература, своди се на *транскрипцију* личних имена, тако да у *Правойису срџскоја језика* Матице српске, која и јесте регулаторно тело за ово

2 <https://www.usspts.com/wp-content/uploads/2021/04/MP-Prevod-imena-2011.pdf>; подсећање Удружење сталних судских преводилаца и тумача Србије 2021. године на допис Министарства правде из 2011. године: <https://www.usspts.com/prevod-pisanje-licnih-imena/>. Конкретан непосредни повод за обраћање Министарства за државну управу и локалну самоуправу Министарству правде Републике Србије се не наводи.

3 У наведеном цитату су подвучени битни елементи дописа (Прим. аутора.).

питање, стоји следеће: „У писању туђих властитих имена примењују се два поступка: *ѝрилатођено ѝисање* (примењиво и у ћирилици и у латиници) и *изворно ѝисање* (примењиво у латиници) (Пешикан и др. 2015: 171)”. Поступак транскрипције, дакле, подразумева да се *ѝласови*, а не *знакови*, преносе у слова циљног језика (Кристал 1987: 363).

1.1. Лично име

Лично име (име и презиме) представља и средство идентификације и индивидуализације особе, истовремено и средство повезивања личности са сопственом породицом и средство успостављања односа са другима, што се искључиво тиче приватног и породичног живота одређене особе. Право на лично име је основно, неотуђиво, људско право које је загарантовано и регулисано многим интернационалним и националним прописима (Европски Суд за људска права, Европска повеља о људским правима, Конвенција о заштити права детета, Устав Републике Србије, Породични закон, Закон о матичним књигама, Закон о заштити права и слобода националних мањина, Закон о личној карти, Закон о странцима, Закон о путним исправама) (уп. Невена Фирст⁴).

У готово свим наведеним националним законима и прописима непрецизно се каже да се лично име уписује на **српском језику ћиричним писмом**⁵, док се једино у *Уџуџствиу о вођењу матичних књиѝа* (Сл. Гласник РС бр. 93/2018 и 24/2022, члан 15) наводи прецизнија инструкција за писање личног имена⁶. Дакле, у свим осталим прописима недостаје ова одредница: „у складу са **правилима српског језика и ћириличног писма**”. А та правила управо су дата у већ наведеном издању *Правоѝиса срѝскоѝа језика* регулаторног тела Матице српске, којих се у пракси, на жалост, Матичне службе и други службени органи не придржавају увек и у потпуности.

Постоје три ситуације писања страних личних имена које регулишу законски текстови: Писање личних имена страних држављана у личним документима Републике Србије, писање личних имена припадника националних мањина и писање личних имена у личним документима наших држављана добијених од иностраних органа (пресуде, матичне књиге, уговори и сл.).

4 <https://www.okruglistoadvokata.rs/pravo-na-licno-ime-i-kako-je-maticna-sluzba-demantovala-vuka-karadzica>

5 А то се може реализовати поступком транскрипције, као и транслитерације, стога је упутство Министарства за државну управу и локалну самоуправу непрецизно.

6 „Prezime deteta држављанина Републике Србије коме је одређено презиме родитеља који је страни држављанин уписује се у матичну књигу рођених **у складу са правилима српског језика и ћириличног писма, а испод њега истим обликом и величином слова мође се уписати и у изворном облику**. Презиме супрућника држављанина Републике Србије који је приликом закључења брака узео презиме другог супрућника који је страни држављанин уписује се у матичну књигу венчаних **у складу са правилима српског језика и ћириличног писма, а испод њега истим обликом и величином слова мође се уписати и у изворном облику**.”

Када би моја колегиница Марина морала да докаже свој идентитет сусрела би се, можда, са оптужбом да је вишеструка, фиктивна личност, јер је њено име и презиме у различитим документима написано на *седам* различитих начина:

Пасош: Marina Petrović Jülich; Petrović Juelich

Лична карта, здравствена књижица, уверење о држављанству: Марина Петровић Јулицх

Извод из матичне књиге рођених: Марина Петровић Јулицх (Petrović Jülich)

Возачка дозвола, банковна картица: Marina Petrović Julich

Одлука факултета, бирање у звање: Марина Петровић Јулих

Одлука факултета, изборна комисија: Марина Петровић Јулих

Диплома доктора наука: Марина Пејровић-Јулич

Једино исправно писање њеног презимена у складу са правилима српског језика ћириличним писмом налази се у *Одлуци факултета за бирање у звање*: Марина Петровић Јулих (латиничним писмом било би такође исправно на овај начин: Marina Petrović Jilih) и тако би требало бити написано и у свим осталим исправама и документима, са паралелним уписом личног имена латиничним писмом у изворном облику (Marina Petrović Jülich).

Интересантним сматрам податак о томе за који се начин писања имена одлучује моја колегиница Марина, па тако она објашњава: „Када је потребно да се име напише ћирилицом пише (како мора) Пејровић Јулих, а у латиничним текстовима користи два облика: Petrović Jilih или Petrović Jülich, при чему преферира последњу верзију.

И да закључим ово уводно разматрање: како наводи адвокатица Фирст, лично име је друштвено, породично, симболично, културолошки и језички од великог колективног и индивидуалног значаја. Да би право на лично име заиста постојало и користило се, без обзира на постојеће националне законе и прописе, неопходно је да лично име формално буде уписано на одговарајући начин. Да би се исто уписало исправно потребно је надаље адекватно разумевање и тумачење прописа и правила која се односе на упис страних личних имена, што, како примећује и адвокатица Фирст, матичне службе често не примећују у пракси. На основу закона свако лично име се уписује у *оригиналу*, тј. језику порекла, са *транскрипцијом на српски језик у ћириличном или латиничном писму према правописним правилима српског језика*, наведених у одељку „Прилагођено писање страних имена” (Пешикан и др. 2015: 171 и даље). Ово значи да се лична имена не преводe, не прилагођавају домаћим варијантама конкретног имена, не пишу се примећујући поступак транслитерације (нпр. *Јулицх), изостављањем двоструких вокала,

консонаната, умлаута и сл.⁷ Видећемо у нижим одељцима рада како се слово закона и правописног прописа примењује у пракси⁸.

1. АНАЛИЗА ПИСАЊА НЕМАЧКИХ ЛИЧНИХ ИМЕНА У МАТИЧНИМ КЊИГАМА РОЂЕНИХ МАТИЧНОГ УРЕДА У КРАГУЈЕВЦУ

Корпус до ког сам дошла захваљујући љубазности службеника Матичног уреда Општине Крагујевац и који сам обрадила обухвата следеће календарске године: 2014, 2015, 2017. и 2018. Из корпусног материјала од укупно 6.777 имена и презимена издвојило се 39 страних имена која су у матичне књиге уписана на основу иностраних извода из матичне књиге рођених. Од тих имена издвојило се 6 имена која су уписана у изводима матичне књиге рођених са немачког говорног подручја, а 3 имена издвојила сам из других иностраних извода матичне књиге рођених⁹, пре свега као илустрацију за поштовање прописа, како законских тако и правописних, за писање страних имена.

На основу увида у матичне књиге за ексцерпирана имена може се закључити да се делимично поштује слово закона (уп. подножну напомену 5), тачније да се имена и презимена пишу ћириличним писмом.¹⁰ О томе да ли се надаље писање страних/немачких властитих имена врши у складу са правилима српског језика и ћириличног писма говорићу у наставку рада. На овом месту бих навела да се као следеће поштује право странке да поред верзије имена на ћириличном писму буде уписан и изворни облик имена и презимена (уп. подножну напомену 5: „[...] a ispod njega istim oblikom i veličinom slova *može se upisati* i

7 На овом месту само неки од примера које наводи адвокатица Фирст/First (Fürst): *Otto von Bismarck* би био уписан као *Ото фон Бизмарк (Otto von Bismarck)* – или написан латинично српским писмом: *Oto fon Bizmark*, а никако као **Ото фон Бизмарц* или **Оишо фон Бизмарк*. *Gerhard Schröder* би на ћириличном/латиничном писму био написан као *Герхарг Шредер* или *Gerhard Šreder*, а у загради десно у изворном облику *Gerhard Schröder*, а никако **Герхарг Шредер* (као код колегинице горе **Јулих*) са изостављањем умлаута или изостављеним једним словом. И Европски суд за људска права по том питању је заузео став да име „Otto” није исто што и име „Oto”, без обзира што разлике у изговору нема.

8 И управо ситуација везана за праксу која нам говори да се и корисници превода „питају”, а можда и сугеришу службеницима матичних уреда: преводила сам извод из матичне књиге венчаних немачког Матичног уреда где је наведено презиме супружника *Schütz*; странка је вратила превод на коректуру, јер се по њеном поимању презиме „не пише *Шуц*, већ *Шуц*”, са образложењем да се „тако чита на немачком”. Проблем је решен на тај начин што је странка уз моје објашњење „пристала” да у преводу остане облик *Шуц*.

9 Из Шведске, Холандије и Норвешке.

10 Изузетак је управо пример извода из матичне књиге рођених из Холандије, где очево име није написано ћириличним писмом, већ је написано латиницом у изворном облику. И код овог податка у изводу из матичне књиге рођених би такође требало да важи правило једнообразног писања страних имена.

и izvornom obliku.”)¹¹ Од укупно ексцерпираних 9 имена и презимена, само код два извода из матичне књиге рођених странке нису желеле да се упише име у изворном облику. У тим изводима транскрипција имена је извршена правилно¹². У истраженом корпусу постоји још један упис који је извршен тачно према упутству о вођењу матичних књига, како код имена и презимена детета тако и код података о родитељима и месту рођења.¹³ У једном другом изводу су име и презиме детета уписана сходно законским и правописним правилима, међутим, име оца је ипак прилагођено домаћој варијанти конкретног имена¹⁴.

И као што се до овог момента приказа анализе може закључити, сви наведени примери указују на то да је стање у вези са писањем страних/немачких имена хаотично и веома шаролико.

У овом делу рада пажњу бих усмерила управо на онај проблем наведен с почетка предметног прилога, као и у овом одељку рада. Речено је да се у уписима поштује законски пропис да сва имена и презимена морају бити уписана ћириличним писмом. Али, да ли се поштује други део прописа, наиме, да ли се писање страних/немачких имена свуда и увек врши у складу са правилима српског језика и ћириличног писма? Видимо да се у неким изводима регулативе поштују, али, нажалост, не свуда, а негде је у потпуном нескладу са регулативом коју даје *Правилник српског језика* Матице српске из 2015. године.

Код два имена уместо правила прилагођеног писања, дакле транскрипције, у изводима наилазим на *транслитераацију* имена и презимена: Анника (Annika), Хаидер (Hauder), а код трећег извода име детета јесте написано у складу са правилима српског језика и ћириличног писма, али је код презимена графема *ü* на српски језик пренесена графемом у : Дур (Dür), уместо правилно *Дир* (уп. подножну напомену 6).

И за крај овог одељка остављам један пример уписа личног имена у матичну књигу рођених који потврђује и наглашава читав хаос и несклад у писању страних/немачких личних имена на српском језику. Код имена детета извршена је транскрипција према важећим правилима српског језика и ћириличног писма, уз упис имена и у изворној

11 Обавезно уписивање изворног облика имена и презимена важи само са припаднике националних мањина у Србији: „Lično ime deteta, roditelja, supružnika i umrlog pripadnika nacionalne manjine upisuje se u matičnu knjigu na jeziku i pismu nacionalne manjine posle upisa na srpskom jeziku ćiriličkim pismom, ispod njega istim oblikom i veličinom slova”. (уп. <https://www.paragraf.rs/propisi/uputstvo-vodjenju-maticnih-knjiga-obrascima-maticnih-knjiga.html>, приступљено 23.04.2024)

12 Имена су *Михаил* и *Изабелша*. Поред тога је према правописним правилима српског језика, тачније, према правилима прилагођеног писања страних/немачких имена и географских појмова извршен је правилно и упис места рођења. Посебно бих истакла да због заштите података о личности нећу наводити све податке ексцерпираних из корпуса добијеног увидом у матичну књигу рођених за наведене године.

За илустрацију ове тврдње наводим само презиме: Ритер (Ritter).

13 За илустрацију ове тврдње наводим само презиме: *Ритер* (Ritter).

14 Име оца *Alexander* прилагођено је домаћој варијанти имена у *Alexсандар*, док код имена детета ово прилагођавање није извршено: Кристиан (Christian).

верзији, док је код презимена извршена транслитерација, без навођења изворног облика презимена¹⁵.

2. ЗАКЉУЧАК

На крају истраживања и анализе овог, по обиму, ипак, ограниченог броја обухваћених година и ексцерпираних примера, питам се шта ваља написати у закључку. Да ли бих, када бих истраживала опсежнији и проширени корпус (матичне књиге венчаних и умрлих, шири временски распон уписа и сл.) имала пуну потврду и да ли бих и тада с правом могла да закључим да се у матичним књигама страна/немачка имена и презимена уписују без икаквог правила и реда? И да ли је стање такво у свим Матичним уредима у Србији?

На основу овог обрађеног корпуса могу да констатујем да се за писање страних/немачких имена у изводима из матичне књиге рођених комбинују и транслитерација и транскрипција, па и у једном те истом изводу из матичне књиге рођених. Понегде се чак и поштују како законске тако и правописне одредбе. Отежавајућу околност у презентовању резултата истраживања представљало ми је ограничење у навођењу података (име, презиме, место рођења и сл.) из матичне књиге рођених због обавезе поштовања Закона о заштити података о личности. Надам се да сам упркос томе успела да илуструјем недостатност писања страних/немачких имена у изводима из матичне књиге рођених.

Остаје ми да се на самом крају запитам из ког разлога је писање немачких личних имена тако неусклађено, несређено, хаотично и шаролико када у сваком сегменту, како законском тако и правописном, имамо јасно дефинисане регулативе. Зашто је стање тако поражавајуће и разочаравајуће? Па чак и да се пође од тога да службеници у институцији Матичног уреда нису у обавези да познају све језике света као и транскрипцију страних личних имена опет бих поставила питање зашто се исти не потруде и у таквим ситуацијама изврше провере у прескриптивној литератури. Исто важи и за судске тумаче. Верујем да се с правом може поставити питање до кога је: до законодавца, судских тумача, странака или матичара? Шта је потребно да се стање промени и које кораке треба предузети да се примени већ постојеће системско решење горе поменутих регулаторних тела? Многа су питања на које за сада немам одговор!

Као стални заклетни судски тумач за немачки језик са дугогодишњим искуством у писаном превођењу лично се залажем и борим за поштовање прописа, па долазим често у сукоб са непознавањем пре свега правила транскрипције како код странака тако и код матичара,

---

15 У изводу је, примењујући поступак транслитерације, уписано презиме *Зеителхофер*; у изворном облику би требало да стоји *Zeitelhofer*, а испред изворног облика правилно транскрибовано презиме: *Цајшелхофер*.

при чему сам истрајна у томе да не одступим од датих нам правила, прописа и принципа.

Извори

Допис Министарства правде из 2011. године, прилог на линку: <https://www.uspts.com/wp-content/uploads/2021/04/MP-Prevod-imena-2011.pdf>, приступљено 01.05.2024. године.

Фирст Невена: <https://www.okruglistoadvokata.rs/pravo-na-licno-ime-i-kako-je-maticna-sluzba-demantovala-vuka-karadzica>, приступљено 01.05.2024. године.

Закон о матичним књигама: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_maticnim_knjigama.html, приступљено 24.04.2024. године.

Закон о странцима Републике Србије: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_strancima.html, приступљено 23.04.2024. године.

Удружење сталних судских преводилаца и тумача Србије: <https://www.uspts.com/prevod-pisanje-licnih-imena/>

Упутство о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига: <https://www.paragraf.rs/propisi/uputstvo-vodjenju-maticnih-knjiga-obrascima-maticnih-knjiga.html>, приступљено 26.04.2024. године.

Корпус

Матичне књиге рођених Општине Крагујевац за 2014, 2015, 2017. и 2018. годину.

Литература

Кристал 1987: *Кембричка енциклопедија језика*, Београд: Нолит.

Пешикан и др. 2015: М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурџица, *Правопис српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

Julijana M. Vuletić / ZUR SCHREIBUNG VON DEUTSCHEN PERSONENNAMEN IM SERBISCHEN IN THEORIE UND PRAXIS

Zusammenfassung / Der Schwerpunkt dieses Beitrags liegt vor allem auf der Schreibung bzw. Transkription deutscher Personennamen bei den Standesämtern der Republik Serbien. Als Gerichtsdolmetscherin für die deutsche Sprache war und bin ich selbst mit Anforderungen der Kunden wie auch der Standesbeamten konfrontiert, die zu einer ungleichmäßigen und inkonsistenten Schreibung deutscher Personennamen in den serbischen amtlichen und Personenstandsunterlagen führen. Diese Problematik veranlasste mich, dieser nicht so unbedeutenden und nicht nur sprachlichen, sondern auch rechtlichen Frage nachzugehen.

Schlüsselwörter: Transkription, angepasste Schreibweise ausländischer/deutscher Personennamen, Ausländergesetz der Republik Serbien, Personenstandsgesetz der Republik Serbien

Примљен: 28. априла 2024. године

Прихваћен за штампу јуна 2024. године